

Na temelju članka 4.8. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i čl. 6., 7. i 9. Pravilnika o tarifnom postupku ("Službeni glasnik BiH", broj 44/05), rješavajući po zahtjevu Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini, broj 80/22 od 26. listopada 2022. godine, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 28. prosinca 2022. godine, donijeta je

ODLUKA

O TARIFAMA ZA SUSTAVNU I POMOĆNE USLUGE

Članak 1. **(Predmet)**

Ovom Odlukom utvrđuje se tarifa za sustavnu uslugu, cijena za nabavu električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu na regulirani način, naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu, kao i tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sustava Bosne i Hercegovine.

Članak 2. **(Sustavna usluga)**

- (1) Određuje se finansijski opseg sustavne usluge u 2023. godini u iznosu od 62.454.456 KM i utvrđuje tarifa za sustavnu uslugu u iznosu od 0,4789 feninga/kWh.
- (2) Sredstva prikupljena po osnovi tarife za sustavnu uslugu koriste se isključivo za tržišnu nabavu pričuve za održavanje frekvencije, pričuve za automatsku obnovu frekvencije, pričuve za ručnu obnovu frekvencije, zamjenske pričuve, te tržišnu i reguliranu nabavu električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, kao i ostale troškove koji se odnose na sustavnu uslugu.

Članak 3. **(Nabava električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu)**

- (1) Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) će nabavu električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu obavljati na regulirani način po cijeni od 109,94 KM/MWh, u razdoblju u kojem nije moguće nabaviti ovu pomoćnu uslugu putem javnih ponuda.
- (2) Prilikom nabave iz stavka (1) ovog članka, NOS BiH je dužan da odredi nedostajući fizički opseg i subjekte koji će isporučiti energiju za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu s pripadajućim količinama, te da primjenjuje propisanu Proceduru za regulirani postupak nabave ove energije, a sve u skladu s člankom 26. stavak (6) Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge – Drugi pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 68/21 – u daljnjem tekstu: Tarifna metodologija).

Članak 4. **(Regulacija napona i reaktivne snage)**

Naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Članak 5.

(Prekomjerno preuzeta reaktivna energija)

Tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju s mreže prijenosa utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Članak 6.

(Obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda)

Vrijednosti odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda obračunavaju se na petnaestominutnoj razini. Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) obračunava odstupanja u energetske i financijske smislu u skladu s Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama.

Članak 7.

(Obračun i fakturiranje pomoćnih i sustavne usluge)

- (1) NOS BiH izrađuje obračun pomoćnih i sustavne usluge u skladu s Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama, na temelju kojeg se vrši fakturiranje i plaćanje usluga.
- (2) Obračun iz stavka (1) ovog članka se dostavlja pružateljima pomoćnih usluga, opskrbljivačima kupaca priključenih na prijenosni sustav, operatorima distribucijskih sustava u BiH i DERK-u. U obračunu se navode financijske i energetske pozicije NOS-a BiH i tržišnih subjekata.
- (3) U cilju izrade točnog obračuna, operatori distribucijskog sustava dužni su NOS-u BiH pravovremeno dostavljati sve potrebne podatke i informacije.

Članak 8.

(Završne odredbe)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od 1. siječnja 2023. godine.

Izreka Odluke se objavljuje u “Službenom glasniku BiH”, službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Obrazloženje

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: NOS BiH) je jedan od reguliranih subjekata u elektroenergetskom sektoru i ima zadatak da upravlja radom prijenosnog sustava u Bosni i Hercegovini. Nadležnosti i funkcije NOS-a BiH su definirane Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i Zakonom o osnivanju Neovisnog operatora sustava za prijenosni sustav u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, broj 35/04).

NOS BiH je vlasnik licence za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava, u skladu s odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju (u daljnjem tekstu: DERK), broj 05-28-12-17-19/19 od 27. lipnja 2019. godine (“Službeni glasnik BiH”, broj 45/19).

Tarifa za sustavnu i pomoćne usluge je, prema članku 26. Tarifne metodologije, namijenjena za pokrivanje troškova nabave pomoćnih usluga.

Troškovi za pružanje sustavne usluge utvrđuju se na temelju podataka sadržanih u zahtjevu NOS-a BiH. Kod utvrđivanja tarifa DERK može koristiti i dodatne podatke za koje smatra da su potrebni.

Razmatranje zahtjeva za tarife kroz postupak odobravanja tarifa u najvećoj mogućoj mjeri mora ispoštovati osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način. Podnositelj zahtjeva za odobrenje tarife dužan je dokazati da predložena tarifa ispunjava zahtjeve iz zakona BiH i pravila i propisa DERK-a.

Postupak određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge pokrenut je po zahtjevu NOS-a BiH, broj 80/22 od 26. listopada 2022. godine (zaprimljen 28. listopada 2022. godine pod brojem 04-28-5-275-1/22).

U podnesenom tarifnom zahjevu, NOS BiH je naveo da, prema predviđenom preuzimanju električne energije s prijenosne mreže za 2023. godinu, kao i zahtijevanom prihodu, predložena tarifa za sustavnu uslugu za 2023. godinu iznosi 0,8738 feninga/kWh.

Zahtjev sadrži i planirani fizički opseg usluga na prijenosnoj mreži za 2023. godinu, koji se naslanja na podatke iz Bilance električne energije na mreži prijenosa BiH za 2023. godinu (zaprimljen u DERK-u 31. listopada 2022. godine pod brojem 04-28-5-277-1/22), prema kome planirana isporuka električne energije iz prijenosnog sustava u 2023. godini iznosi 10.886.784.259 kWh, dok planirana proizvodnja na prijenosnoj mreži iznosi 14.885.703.994 kWh.

Nakon pregleda dokumentacije, potpunost zahtjeva NOS-a BiH je potvrđena Zaključkom DERK-a o pokretanju postupka određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge, broj 04-28-5-275-2/22 od 2. studenog 2022. godine, o čemu je NOS BiH obaviješten dopisom broj 04-28-5-275-3/22 od 2. studenog 2022. godine, pa se u nastavku tarifnog postupka moglo pristupiti ocjeni svih podnijetih dokaza, uz pridržaj prava DERK-a da traži dodatne podatke i informacije kada je to smatrao potrebnim.

Zahtjev NOS-a BiH je rješavan uz provođenje formalne javne rasprave, u skladu s Pravilnikom o javnim raspravama ("Službeni glasnik BiH", broj 38/05), prema čijoj je odredbi članka 45. DERK kratkom obaviješću u dnevnik novinama i na svojoj internet stranici upoznao javnost sa sažetkom podnijetog zahtjeva i mogućnošću zainteresiranih osoba da se neposredno upoznaju sa zahtjevom i upute pisane komentare u vezi s predmetom tarifnog postupka, pri čemu je cjelokupna dokumentacija tarifnog zahtjeva objavljena na internet stranici DERK-a. Obaviješću za javnost su pozvane i osobe zainteresirane da u postupku formalne javne rasprave sudjeluju kao umješači i da prethodno pisanim putem dokažu svoj interes, te je najavljeno održavanje formalne javne rasprave o zahtjevu.

Nakon dostavljanja zahtjeva za sticanje statusa umješača, kako bi saslušao svjedočenja o njihovim pozicijama i interesima, DERK je Zaključkom broj 04-28-5-275-12/22 od 10. studenog 2022. godine status umješača u tarifnom postupku dodijelio sljedećim subjektima: MH "Elektroprivreda Republike Srpske" Matično poduzeće a.d. Trebinje, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo, JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" d.d. Mostar, "Metalleghe Silicon" d.o.o. Mrkonjić Grad i "Aluminij Industrija" d.o.o. Mostar.

Niti jedan od četiri navedena umješača nije koristio pravo da u prostorijama DERK-a izvrši neposredan uvid u cjelokupnu dokumentaciju zahtjeva za tarife.

Pripremna rasprava o podnijetom tarifnom zahtjevu NOS-a BiH održana je 16. studenog 2022. godine. Na pripremljenoj raspravi je utvrđena lista pitanja koja će biti predmetom rasprave i definiran tijek formalne javne rasprave. Na formalnoj javnoj raspravi, koja je održana 23. studenog 2022. godine, strane u postupku su prezentirale svoje dokaze kako bi se utvrdile sve relevantne činjenice. Obrađeno je svako od pitanja, na način da su pitanja grupirana u tematske cjeline, i to sukcesivno odgovorom podnositelja zahtjeva i komentarima na iste od strane umješača i voditelja postupka.

Izvješće voditelja postupka opisuje tijek postupka, ponuđene dokaze i utvrđene činjenice, relevantne pravne odredbe i preporuku članovima Komisije (u daljnjem tekstu: Komisija) i dostavljen je podnositelju zahtjeva, te umješačima kojima je takav status DERK pravovaljano dodijelio. Analiza troškova i prihoda, koja je izložena u Izvješću voditelja postupka, potvrđuje, odbija ili prilagođava pojedinačne stavke, veličine ili metode korištene za pripremu prijedloga tarife, u skladu s diskrecijskim pravima DERK-a u tarifnom postupku.

Komisija konstatira da je Izvješće voditelja postupka pružilo razumnu osnovu da na predočenim podacima, argumentima i pojašnjenjima, te komentarima NOS-a BiH datim na prijedlog ovog Izvješća, nakon što ih je pažljivo razmotrila i procijenila, Komisija donese svoju konačnu odluku o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge. U vezi s predmetom ove odluke, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo i "Metalleghe Silicon" d.o.o. Mrkonjić Grad kao umješači su dostavili komentare na Izvješće voditelja postupka, u kojima su izrazili stav o razumnosti zadržavanja tarife za sustavnu uslugu na sadašnjoj razini. NOS BiH u svojim komentarima nije izrazio stav o tarifi za sustavnu uslugu.

Pri donošenju Odluke o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge, Komisija usmjerava svoja razmatranja na sve elemente u troškovnoj strukturi koje je isticao podnositelj zahtjeva, analizu troškova i prihoda izloženu u Izvješću voditelja postupka, kao i komentare podnositelja zahtjeva i umješača podnesene tijekom cijelog postupka, te cjelovitom opservacijom odlučuje o podnijetom zahtjevu. Tragom takve obveze, Komisija izlaže svoja sljedeća stanovišta:

Rezultati godišnje nabave pomoćnih usluga za 2023. godinu pokazuju da je cijena pričuvnih kapaciteta za sve vrste usluga porasla. Pričuva za održanje frekvencije (FCR) je po prvi put nabavljena na balansnom tržištu. Nabava je izvršena za sve sate u godini u količini 14 MW/h s postignutom prosječnom cijenom 6,80 KM/MW/h.

Pričuvni kapaciteti za automatsku obnovu frekvencije (aFRR) su nabavljeni po cijeni koja je veća za 9,5% u odnosu na prethodnu godišnju tržišnu nabavu ove usluge. Pri tome je za nevršno razdoblje (00-06 h) ostvarena cijena bila 42,75 KM/MW/h i vrlo bliska graničnoj od 43 KM/MW/h, dok je za vršno razdoblje (06-24 h) prosječna cijena iznosila 37,56 KM/MW/h. Pričuva aFRR u vršnom razdoblju je nabavljena za sve sate u godini u potrebnim količinama, izuzev količine od 2 MW/h za IX mjesec. U nevršnom razdoblju za mjesece I-III, VII-IX i XII godišnja nabava za manji dio potrebnih količina nije obavljena zbog manjka ponuda, pa će nedostajuće količine biti predmetom mjesečnih nabava.

Pričuvni kapaciteti za ručnu obnovu frekvencije (mFRR) su također nabavljeni po cijeni koja je veća u odnosu na prethodnu godišnju tržišnu nabavu ove usluge. Prosječna cijena je uvećana 6,2% za smjer nagore (sa 4,86 KM/MW/h na 5,16 KM/MW/h) i 0,6% za smjer nadolje (sa 1,60 KM/MW/h na 1,61 KM/MW/h). Pričuva za ručnu obnovu frekvencije nagore nabavljena je u potrebnom opsegu 196 MW/h za sve mjesece, izuzev količine od 16 MW/h za mjesece VII-IX. Pričuva mFRR u smjeru nadolje nabavljena je za cjelokupno godišnje razdoblje u potrebnom fizičkom opsegu 62 MW/h.

Rezultati nabave energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu koji su za 2023. godinu planirani u iznosu 340 GWh, potvrdili su prisutnost izuzetno visokih veleprodajnih cijena, te su ponuđene cijene značajno izlazile iz okvira koji je NOS BiH odredio u proceduri javne nabave. Prihvatanje ponuđene cijene bi dovelo do višestrukog povećanja tarife za sustavnu uslugu, što bi, posljedično, izazvalo udar na cijene električne energije kod krajnjih kupaca. U takvoj situaciji razuman pristup je da se nastavi regulirani način nabave energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu što znači da NOS BiH postupa sukladno odredbama dokumenta "Procedura za regulirani postupak nabave energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu" pri čemu je cijena energije za gubitke određena na razini posljednje prihvaćene ponude (postupak javne nabave za 2021. godinu iz prosinca 2020. godine) kada je prosječno

ponderirana cijena iznosila 109,94 KM/MWh. Navedena cijena, iako je znatno manja od aktualnih cijena na veleprodajnim tržištima (burzama) u jugoistočnoj Europi, ipak korespondira s troškovima proizvodnje električne energije u Bosni i Hercegovini zbog činjenice da porast cijena energenata u Europi nema bitnog utjecaja na troškove proizvodnje u BiH koji ne ovise od globalnog kretanja cijena sirove nafte, prirodnog plina i uvoznog ugljena, niti ovise od kretanja cijena dozvola za emisije ugljičnog dioksida, jer proizvođači u BiH ne plaćaju emisijske dozvole.

Također, NOS BiH u narednom razdoblju ima obvezu nabaviti energiju za pokrivanje prijenosnih gubitaka na tržišni način, koristeći mogućnosti i opcije definirane Tržišnim pravilima i Tarifnom metodologijom.

Ukupni planirani troškovi nabave pomoćnih usluga za 2023. godinu u cjelokupnom potrebnom fizičkom opsegu za sve usluge iznose 62.454.455,94 KM. Troškovi nabave po uslugama i mjesecima prikazani su u sljedećoj tablici (KM):

Mjesec	Pričuva za održavanje frekvencije	Pričuva automatske obnove frekvencije u vršnom i nevršnom razdoblju	Pričuva ručne obnove frekvencije nagore	Pričuva ručne obnove frekvencije nadolje	Gubici električne energije u prijenosnom sustavu
siječanj	70.859	1.372.842	578.177	80.791	3.737.960
veljača	64.001	1.203.846	522.225	72.972	3.078.320
ožujak	70.763	1.331.526	577.400	80.682	3.298.200
travanj	68.573	1.158.255	580.262	78.185	2.748.500
svibanj	70.859	1.056.203	630.778	82.130	2.638.560
lipanj	68.573	1.075.959	856.238	79.481	2.638.560
srpanj	70.859	1.199.825	1.036.243	82.130	3.078.320
kolovoz	70.859	1.143.839	1.036.243	82.130	2.968.380
rujan	68.573	993.665	1.002.816	79.481	2.858.440
listopad	70.954	1.246.113	885.969	82.241	3.078.320
studeni	68.573	1.242.214	580.262	78.185	3.298.200
prosinac	70.859	1.399.217	578.177	80.791	3.957.840
Ukupno	834.302	14.416.563	8.864.792	959.199	37.379.600

Proračun tarife se zasniva na ponudama i rezultatima iz završenih tenderskih procedura NOS-a BiH za 2023. godinu, kao i na kretanju prihoda i troškova u razdoblju siječanj 2016. – prosinac 2022. godine, koji je iskazan kroz saldo usluga, prema sljedećoj tablici:

1.	Pričuva za održavanje frekvencije (KM)	834.302
2.	Pričuva automatske obnove frekvencije (KM)	14.416.563
3.	Pričuva ručne obnove frekvencije nagore (KM)	8.864.792
4.	Pričuva ručne obnove frekvencije nadole (KM)	959.199
5.	Ukupan iznos pričuva za održavanje i obnovu frekvencije u 2023. godini (KM) 1. do 4.	25.074.856
6.	Ukupan iznos za energiju prijenosnih gubitaka u 2023. godini (KM)	37.379.600
7.	Ukupno planirani troškovi u 2023. godini (KM) 5.+6.	62.454.456
8.	Saldo usluga u 2016. godini (KM)	9.532.806
9.	Saldo usluga u 2017. godini (KM)	4.716.024
10.	Saldo usluga u 2018. godini (KM)	-9.964.041
11.	Saldo usluga u 2019. godini (KM)	-774.077
12.	Saldo usluga u 2020. godini (KM)	6.912.629
13.	Saldo usluga u 2021. godini (KM)	7.867.227
14.	Ispravka vrijednosti iz 2020. godine za nenaplaćena potraživanja	-3.166.714
15.	Ispravka vrijednosti iz 2021. godine za nenaplaćena potraživanja	-2.984.173

16.	Saldo usluga u 2022. godini s procjenom za prosinac (KM)	17.000.000
17.	Saldo usluga iz prethodnog razdoblja (KM) 8.+9.+10.+11.+12.+13.+14.+15.+16.	29.139.681
18.	Prihodi po osnovi salda debalansa, balansne energije i FSKAR obračuna (KM)	19.000.000
19.	Ukupno za izračun tarife za sustavnu uslugu (KM) 7.-17.-18.	14.314.776

Prema podacima iz prethodne tablice moguće je izvršiti korekciju tarife za sustavnu uslugu. Međutim, uzimajući u obzir da u narednom razdoblju postoji mogućnost nabave električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu na tržišni način, da je zbog zakonskih obveza iznos od oko jedan (1) milijun KM u kontinuitetu dislociran na račun Uprave za neizravno oporezivanje BiH, da se iznosi u mjesečnim fakturama po obračunu odstupanja prema LFC bloku SHB mjere u milijunima KM (FSKAR obračun), to se, poštujući načelo obazrivosti zbog utjecaja velikog broja varijabli na prihode i rashode u balansnom mehanizmu, tarifa za sustavnu uslugu zadržava na iznosu od 0,4789 feninga/kWh.

Kako prihodi i rashodi ovise od velikog broja faktora, kao što su potrošnja električne energije, odnosno preuzimanje energije iz prijenosnog sustava, fizički opseg gubitaka u prijenosnom sustavu, veleprodajne cijene energije gubitaka, opseg pružanja pomoćnih usluga u odnosu na planirani, cijena energije regulacije i njenog angažiranja, cijena i opseg debalansa, to će se kontinuirano pratiti primjena tarife, kretanje prihoda i rashoda, kao i prilike na balansnom tržištu električne energije, te u odgovarajućem trenutku pristupiti podešavanju tarife za sustavnu uslugu.

Člankom 33. Tarifne metodologije normirano je da proizvodne jedinice priključene na prijenosni sustav na vlastiti trošak održavaju napon u propisanim granicama u skladu s Mrežnim kodeksom i svojim pogonskim dijagramom, te da izuzetno, u situaciji povišenih napona u prijenosnom sustavu, DERK može propisati naknadu koja se plaća proizvodnim jedinicama za rad u kapacitivnom (podpobudnom) režimu, uz uvjet da NOS BiH obavi analizu koja pokazuje da takav režim rada proizvodnih jedinica značajno doprinosi dovođenju napona u 400 kV i 220 kV čvorištima u granice propisane Mrežnim kodeksom. U odsustvu navedene analize, određeno je da koeficijent naknade za rad proizvođača u kapacitivnom režimu iznosi nula ($k_{RG} = 0$), te je prema tome i naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu također jednaka nuli.

Imajući u vidu da problem suficita reaktivne snage dovodi do previsokih naponskih vrijednosti u prijenosnom sustavu, a posebno u 220 kV i 400 kV mreži, te da u prethodnom razdoblju nisu realizirane potrebne investicije u odgovarajuću infrastrukturu (prigušnice) kojim bi se problem postojećeg suficita reaktivne snage i energije u prijenosnom sustavu riješio, Komisija smatra da naplata prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sustava nije opravdana. Cjenovni koeficijent prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sustava je određen u iznosu nula ($k_R = 0$) jer u uvjetima povišenih napona u elektroprijenosnom sustavu i prisutnog suficita reaktivne snage i energije, preuzimanje reaktivne energije iz prijenosnog sustava ima pozitivan utjecaj na naponske prilike i na ovaj način preuzimanje reaktivne energije se dodatno stimulira. U skladu s prethodno navedenim, određeno je da cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sustava iznosi nula (0) feninga/kvarh.

S obzirom na činjenicu da je balansno tržište u Bosni i Hercegovini jedno od rijetkih funkcionalnih tržišta u regiji jugoistočne Europe, i da kretanja na regionalnom veleprodajnom tržištu pokazuju značajan utjecaj na njegov rad i cijene usluga, to će DERK kontinuirano pratiti primjenu ove Odluke i po potrebi pristupiti podešavanju tarife za sustavnu uslugu.

Shodno članku 14. Pravilnika o tarifnom postupku, podnositelj zahtjeva kao regulirani subjekt ima obvezu osigurati pristup javnosti zvanično odobrenim tarifama, tako da odlukom odobrene

tarife budu na raspolaganju javnosti u njegovom glavnom uredu tijekom radnih dana i objavljene na njegovoj internet stranici.

U skladu s člankom 9.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini, protiv ove Odluke može se pokrenuti postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbe u roku od 60 dana od dana primitka.

Broj: 04-28-5-275-*/22
28. prosinca 2022. godine
Tuzla

Predsjedatelj Komisije
Suad Zeljković